

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Практикум

Навчальний посібник

Відповідальні редактори:

*доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України Р. А. Майданик*

*доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України Н. С. Кузнєцова*

кандидат юридичних наук, доцент Є. О. Рябоконт

ІЄ ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

Київ • 2019

*Рекомендовано вченою радою
юридичного факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
(Протокол № 11 від 15 квітня 2019 р.)*

Рецензенти:

Яроцький Віталій Леонідович – член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права № 2 Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»;

Васильєва Валентина Антонівна – доктор юридичних наук, професор, директор юридичного інституту, завідувач кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Притика Юрій Дмитрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ц58 Цивільне право. Практикум : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. Р. А. Майданіка (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, Є. О. Рябокони. К.: Алерта, 2019. 622 с.

ISBN 978-617-566-560-2

Практикум містить весь необхідний матеріал для підготовки до практичних (семінарських) занять до курсу цивільного права України: перелік питань, які можуть бути рекомендовані до обговорення, перелік нормативних актів із зазначенням (по можливості) конкретних статей і пунктів, методичні рекомендації до конкретних тем, завдання (казуси тощо) для розвитку навичок застосування нормативних актів та їх тлумачення, матеріали наукової та методичної літератури, тести та контрольні питання.

Цей практикум розроблено як універсальний збірник матеріалів для практичних (семінарських) занять з цивільного права. У зв'язку з цим скористатися ним можуть студенти будь-яких форм навчання за спеціальністю «Правознавство».

Для студентів, викладачів та аспірантів юридичних вузів.

**Всі права застережені. Жодна частина даного видання
не може бути відтворена будь-яким способом та у будь-якій формі
без письмового дозволу власників інтелектуальних прав.**

УДК 347(477)

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

В. О. Бажанов, канд. юрид. наук, доц. – тема 55 (у співавторстві з А. О. Кодинцем);

Д. В. Боброва, д-р юрид. наук, проф. – Загальні методичні вказівки до вивчення курсу «Цивільне право» (у співавторстві з Р. А. Майдаником);

І. А. Безклубий, д-р юрид. наук, проф. – тема 52;

Т. П. Базова, ас. – тема 41;

Т. В. Боднар, д-р юрид. наук, проф. – тема 31;

Б. В. Восводін, канд. юрид. наук, ас. – тема 16; тема 42 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею);

Е. М. Грамацький, канд. юрид. наук, доц. – теми 46, 53;

О. В. Дзера, д-р юрид. наук, проф. – тема 18 (у співавторстві з Р. А. Майдаником);

І. А. Діковська, д-р юрид. наук, проф. – теми 44, 45;

Л. В. Єфіменко, канд. юрид. наук, доц. – тема 8;

А. О. Кодинець, д-р юрид. наук, доц. – тема 29; тема 55 (у співавторстві з В. О. Бажановим);

О. В. Кохановська, д-р юрид. наук, проф. – тема 15 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею);

Н. С. Кузнєцова, д-р юрид. наук, проф. – тема 13 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею);

Р. А. Майданик, д-р юрид. наук, проф. – Загальні методичні вказівки до вивчення курсу «Цивільне право» (у співавторстві з **Д. В. Бобровою**; тема 1; тема 3 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею); тема 18 (у співавторстві з О. В. Дзєрою); тема 49;

В. Є. Макода, канд. юрид. наук, доц. – теми 26, 27, 28;

О. В. Михальнюк, канд. юрид. наук, доц. – тема 10; тема 39 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею);

К. В. Москаленко, канд. юрид. наук, ас. – теми 36, 37;

О. О. Отраднава, д-р юрид. наук, проф. – теми 30, 33, 58;

Л. В. Панова, канд. юрид. наук, доц. – теми 43, 54;

Л. І. Радченко, канд. юрид. наук, доц. – тема 2 (у співавторстві з Є. О. Рябоконею); тема 17;

І. О. Ромашенко, канд. юрид. наук, доц. – теми 14, 34, 51;

Є. О. Рябокони, канд. юрид. наук, доц. – тема 2 (у співавторстві з Л. І. Радченко); тема 3 (у співавторстві з Р. А. Майдаником); теми 4–6, 9; тема 13 (у співавторстві з Н. С. Кузнецовою); тема 15 (у співавторстві з О. В. Кохановською); теми 21–23, 32, 35, 38; тема 39 (у співавторстві з О. В. Михальнюк); тема 40; тема 42 (у співавторстві з Б. В. Воєводіним); теми 48, 56, 57, 59;

Р. Б. Сабодаш, канд. юрид. наук, доц. – теми 7, 12, 50;

Г. Г. Харченко, д-р юрид. наук, доц. – теми 19, 20, 25;

В. В. Цюра, д-р юрид. наук, доц. – теми 11, 24, 47.

ЗМІСТ

Авторський колектив	3
Загальні методичні вказівки до вивчення курсу «Цивільне право»	5

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»	
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.....	11

ТЕМА 1.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Питання для обговорення.....	14
Нормативні акти	14
Література	15
Методичні вказівки	18
Завдання	21
Контрольні питання	24

ТЕМА 2.

ДЖЕРЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Питання для обговорення.....	25
Нормативні акти	25
Література	27
Методичні вказівки	28
Завдання	30
Контрольні питання	33

ТЕМА 3.

НАУКА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Питання для обговорення.....	34
Нормативні акти	34
Література	35
Методичні вказівки	35
Завдання	38
Контрольні питання	41

ТЕМА 4.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Питання для обговорення.....	42
Нормативні акти	42
Література	43
Методичні вказівки	44

Завдання	45
Контрольні питання	47

ТЕМА 5.

ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Питання для обговорення.....	48
Нормативні акти.....	48
Література	49
Методичні вказівки	51
Завдання	55
Контрольні питання	57

ТЕМА 6.

**ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ
ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Питання для обговорення.....	58
Нормативні акти.....	58
Література	60
Методичні вказівки	61
Завдання	65
Контрольні питання	68

ТЕМА 7.

**ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ
ПРАВОВІДНОСИН**

Питання для обговорення.....	69
Нормативні акти.....	69
Література	71
Методичні вказівки	74
Завдання	76
Контрольні питання	80

ТЕМА 8.

**ДЕРЖАВА ТА ІНШІ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ УТВОРЕННЯ
ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Питання для обговорення.....	81
Нормативні акти.....	81
Література	82
Методичні вказівки	83
Завдання	86
Контрольні питання	87

ТЕМА 9.

ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Питання для обговорення.....	88
Нормативні акти.....	88
Література.....	90
Методичні вказівки.....	92
Завдання.....	94
Контрольні питання.....	98

ТЕМА 10.

ПРАВОЧИНИ

Питання для обговорення.....	99
Нормативні акти.....	99
Література.....	100
Методичні вказівки.....	101
Завдання.....	107
Контрольні питання.....	110

ТЕМА 11.

ПРЕДСТАВНИЦТВО

Питання для обговорення.....	111
Нормативні акти.....	111
Література.....	112
Методичні вказівки.....	113
Завдання.....	120
Контрольні питання.....	124

ТЕМА 12.

СТРОКИ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

Питання для обговорення.....	125
Нормативні акти.....	125
Література.....	126
Методичні вказівки.....	128
Завдання.....	129
Контрольні питання.....	133

ТЕМА 13.

**ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ
І ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ**

Питання для обговорення.....	134
Нормативні акти.....	134
Література.....	135

Методичні вказівки	136
Завдання	138
Контрольні питання	140

**ТЕМА 14.
ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ**

Питання для обговорення.....	141
Нормативні акти	141
Література	142
Методичні вказівки	143
Завдання	146
Контрольні питання	148

**ТЕМА 15.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОСОБИСТІ
НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ**

Питання для обговорення.....	149
Нормативні акти	149
Література	152
Методичні вказівки	153
Завдання	156
Контрольні питання	158

**ТЕМА 16.
ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА,
ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРИРОДНЕ ІСНУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ
ОСОБИ**

Питання для обговорення.....	159
Нормативні акти	159
Література	162
Методичні вказівки	164
Завдання	166
Контрольні питання	168

**ТЕМА 17.
ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ
СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ**

Питання для обговорення.....	169
Нормативні акти	170
Література	172
Методичні вказівки	174
Завдання	177
Контрольні питання	179

ТЕМА 18.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ПРАВА

Питання для обговорення.....	180
Нормативні акти.....	180
Література.....	182
Методичні вказівки.....	182
Завдання.....	185
Контрольні питання.....	187

ТЕМА 19.

ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Питання для обговорення.....	188
Нормативні акти.....	188
Література.....	190
Методичні вказівки.....	191
Завдання.....	193
Контрольні питання.....	195

ТЕМА 20.

ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Питання для обговорення.....	196
Нормативні акти.....	196
Література.....	198
Методичні вказівки.....	199
Завдання.....	202
Контрольні питання.....	205

ТЕМА 21.

ПРАВО ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання для обговорення.....	206
Нормативні акти.....	206
Література.....	208
Методичні вказівки.....	209
Завдання.....	213
Контрольні питання.....	216

ТЕМА 22.

ПРАВО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання для обговорення.....	217
Нормативні акти.....	217
Література.....	219
Методичні вказівки.....	219

Завдання	221
Контрольні питання	223

**ТЕМА 23.
ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Питання для обговорення.....	224
Нормативні акти	224
Література	225
Методичні вказівки	226
Завдання	230
Контрольні питання	232

**ТЕМА 24.
ІНШІ РЕЧОВІ ПРАВА**

Питання для обговорення.....	233
Нормативні акти	233
Література	233
Методичні вказівки	234
Завдання	236
Контрольні питання	239

**ТЕМА 25.
ЗАХИСТ РЕЧОВИХ ПРАВ**

Питання для обговорення.....	240
Нормативні акти	240
Література	242
Методичні вказівки	243
Завдання	249
Контрольні питання	251

**ТЕМА 26.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВО
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Питання для обговорення.....	252
Нормативні акти	252
Література	253
Методичні вказівки	254
Завдання	255
Контрольні питання	258

**ТЕМА 27.
АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА**

Питання для обговорення.....	259
------------------------------	-----

Нормативні акти	259
Література	260
Методичні вказівки	261
Завдання	264
Контрольні питання	267

ТЕМА 28.

ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання для обговорення.....	268
Нормативні акти	268
Література	269
Методичні вказівки	269
Завдання	271
Контрольні питання	275

ТЕМА 29.

**ПРАВА НА ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ
ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ**

Питання для обговорення.....	276
Нормативні акти	276
Література	279
Методичні вказівки	280
Завдання	283
Контрольні питання	289

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА .....**

290

ТЕМА 30.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Питання для обговорення.....	293
Нормативні акти	293
Література	293
Методичні вказівки	294
Завдання	297
Контрольні питання	299

ТЕМА 31.

ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Питання для обговорення.....	300
Література	300
Методичні вказівки	303
Завдання	306
Контрольні питання	307

ТЕМА 32.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Питання для обговорення.....	308
Нормативні акти.....	308
Література.....	309
Методичні вказівки.....	310
Завдання.....	315
Контрольні питання.....	319

ТЕМА 33.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Питання для обговорення.....	320
Нормативні акти.....	320
Література.....	321
Методичні вказівки.....	322
Завдання.....	324
Контрольні питання.....	326

ТЕМА 34.

ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Питання для обговорення.....	327
Нормативні акти.....	327
Література.....	327
Методичні вказівки.....	328
Завдання.....	330
Контрольні питання.....	333

ТЕМА 35.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР

Питання для обговорення.....	334
Нормативні акти.....	334
Література.....	335
Методичні вказівки.....	336
Завдання.....	341
Контрольні питання.....	343

ТЕМА 36.

ДОГОВІР КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Питання для обговорення.....	344
Нормативні акти.....	344
Література.....	346
Методичні вказівки.....	346
Завдання.....	349

Контрольні питання	351
--------------------------	-----

ТЕМА 37.

ОКРЕМІ ВИДИ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Питання для обговорення.....	352
Нормативно-правові акти.....	352
Література.....	354
Методичні вказівки.....	355
Завдання.....	357
Контрольні питання.....	359

ТЕМА 38.

ДОГОВІР ДАРУВАННЯ

Питання для обговорення.....	360
Нормативні акти.....	360
Література.....	361
Методичні вказівки.....	362
Завдання.....	364
Контрольні питання.....	366

ТЕМА 39.

ДОГОВІР РЕНТИ. ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Питання для обговорення.....	367
Нормативні акти.....	367
Література.....	368
Методичні вказівки.....	369
Завдання.....	372
Контрольні питання.....	375

ТЕМА 40.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ)

Питання для обговорення.....	376
Нормативні акти.....	376
Література.....	377
Методичні вказівки.....	378
Завдання.....	380
Контрольні питання.....	383

ТЕМА 41.

ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) ЖИТЛА

Питання для обговорення.....	384
Нормативні акти.....	384
Література.....	385

Методичні вказівки	386
Завдання	388
Контрольні питання	391

**ТЕМА 42.
ДОГОВІР ПОЗИЧКИ**

Питання для обговорення.....	392
Нормативні акти	392
Література	393
Методичні вказівки	394
Завдання	396
Контрольні питання	398

**ТЕМА 43.
ДОГОВІР ПІДРЯДУ. ДОГОВІР НА ВИКОНАННЯ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИХ АБО ДОСЛІДНО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РОБІТ**

Питання для обговорення.....	399
Нормативні акти	399
Література	401
Методичні вказівки	403
Завдання	405
Контрольні питання	412

**ТЕМА 44.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОСЛУГИ**

Питання для обговорення.....	413
Нормативні акти	413
Література	414
Методичні вказівки	414
Завдання	418
Контрольні питання	421

**ТЕМА 45.
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ ПЕРЕВЕЗЕНЬ**

Питання для обговорення.....	422
Нормативні акти	422
Література	423
Методичні вказівки	423
Завдання	427
Контрольні питання	432

ТЕМА 46.

ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ. СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ЗБЕРІГАННЯ

Питання для обговорення.....	433
Нормативні акти.....	434
Література.....	435
Методичні вказівки.....	436
Завдання.....	441
Контрольні питання.....	445

ТЕМА 47.

ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ

Питання для обговорення.....	446
Нормативні акти.....	446
Література.....	447
Методичні вказівки.....	448
Завдання.....	452
Контрольні питання.....	457

ТЕМА 48.

ДОГОВІР КОМІСІЇ

Питання для обговорення.....	458
Нормативні акти.....	458
Література.....	459
Методичні вказівки.....	460
Завдання.....	463
Контрольні питання.....	465

ТЕМА 49.

ДОГОВІР УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

Питання для обговорення.....	466
Нормативно-правові акти.....	466
Література.....	468
Методичні вказівки.....	469
Завдання.....	478
Контрольні питання.....	480

ТЕМА 50.

СТРАХУВАННЯ

Питання для обговорення.....	481
Нормативні акти.....	481
Література.....	482
Методичні вказівки.....	484
Завдання.....	495
Контрольні питання.....	498

**ТЕМА 51.
ДОГОВІР ПОЗИКИ**

Питання для обговорення.....	499
Нормативні акти.....	499
Література.....	500
Методичні вказівки.....	501
Завдання.....	503
Контрольні питання.....	506

**ТЕМА 52.
ДОГОВОРИ В СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Питання для обговорення.....	507
Нормативні акти.....	507
Література.....	511
Методичні вказівки.....	513
Завдання.....	518
Контрольні питання.....	521

**ТЕМА 53.
ДОГОВІР ФАКТОРИНГУ**

Питання для обговорення.....	522
Нормативні акти.....	522
Література.....	524
Методичні вказівки.....	525
Завдання.....	532
Контрольні питання.....	535

**ТЕМА 54
РОЗРАХУНКИ**

Питання для обговорення.....	536
Нормативні акти.....	536
Література.....	540
Методичні вказівки.....	541
Завдання.....	543
Контрольні питання.....	547

**ТЕМА 55.
ДОГОВОРИ В СФЕРІ РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ
ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Питання для обговорення.....	548
Нормативні акти.....	549
Література.....	551

Методичні вказівки	553
Завдання	558
Контрольні питання	563

ТЕМА 56.

ДОГОВІР ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Питання для обговорення.....	564
Нормативні акти	564
Література	565
Методичні вказівки	566
Завдання	569
Контрольні питання	572

ТЕМА 57.

**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
ПРО НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**

Питання для обговорення.....	573
Нормативні акти	573
Література	573
Методичні вказівки	574
Завдання	579
Контрольні питання	582

ТЕМА 58.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ ЗАВДАННЯ ШКОДИ

Питання для обговорення.....	583
Нормативні акти	584
Література	585
Методичні вказівки	586
Завдання	591
Контрольні питання	595

ТЕМА 59.

СПАДКОВЕ ПРАВО

Питання для обговорення.....	596
Нормативні акти	596
Література	599
Методичні вказівки	600
Завдання	605
Контрольні питання	608

Навчальне видання

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Практикум

Навчальний посібник

Відповідальні редактори:

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Р. А. Майданик

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Н. С. Кузнєцова

кандидат юридичних наук, доцент Є. О. Рябоконт

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку 05.06.2019 р. Формат 60 x 84¹/₁₆.

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».

Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 36,15.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30; (099) 607-97-62.

E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.